

Бојана АЋАМОВИЋ

bojana.acamovic@gmail.com

САВРЕМЕНА ЕКОКРИТИЧКА ЧИТАЊА

Институт за књижевност
и уметност, Београд

Уводна реч

Радови обухваћени тематом „Савремена екокритичка читања“ проширене су верзије научних реферата изложених на истоименом округлом столу, одржаном 18. септембра 2025. у Институту за књижевност и уметност.

Циљ темата, као и округлог стола, био је да се представе неки од теоријских праваца који се последњих деценија развијају у оквирима екокритике. Обухваћени радови тако доносе преглед новијих теоријско-методолошких екокритичких приступа, али и њихову конкретну примену у анализи књижевних дела. Као књижевнотеоријско поље посвећено проучавању односа човека и животне средине, екокритика је одавно превазишла искључиву усредсређеност на текстове о „природи“ као простору нетакнутом људском активношћу. Подручје интересовања проширено је на живе и неживе не-људске ентитете и појаве, са којима савремени човек долази у додир како у природним тако и у урбаним подручјима. Однос човека и других врста, коришћење природних ресурса, проблем загађења животне средине, нове технологије које мењају живот на планети, утицај атмосферских појава и елемената, као и спекулације о могућим изгледима за будућност у свету изобличеном еколошким катастрофама – неке су од тема које данас закупају екокритичке студије. Истовремено, то су и теме разматране у овде приложеним радовима.

Иако невелик по обиму, темат је обухватио више значајних екокритичких поља, пре свега студије антропоцена и климатских промена, екологију новијих медија, афективну екокритику, нови материјализам, студије животиња, плаву хуманистику, а посебна пажња посвећена је уже књижевним питањима у домену еконаратологије и екопоетике. Предмет анализе су формално и тематски различита дела, од савремене реалистичне прозе, преко научне фантастике, климатске и постапокалиптичне фикције (укључујући новије поджанрове као што су нанопанк и хоуп-панк), до поезије, како тра-

диционалне тако и дигиталне. Поред остварења из англоамеричких књижевности (генерално најприсутнијих у екокритичким студијама), у темату су заступљене и савремена норвешка, немачка и српска књижевност. Како је основна идеја била да се представе данас актуелни теоријски правци и да се они примене у анализи скорије објављених и мање анализираних књижевних дела, акценат је пре свега на књижевности позног двадесетог и двадесет првог века. Тиме су уједно, независно од екокритичке агенде, представљене и неке савремене тенденције у различитим националним књижевностима.

Значај екокритике данас, три и по деценије након њеног формалног увођења у књижевна проучавања, огледа се у могућности сагледавања света из шире, не-антропоцентричне и интердисциплинарне перспективе. Њен потенцијал великим делом лежи у способности да „сарађује“ са различитим областима знања. Екокритичка тумачења неизоставно укључују увид у токове других хуманистичких дисциплина, али и познавање тенденција у развоју технологије и природних наука. Ипак, као што је демонстрирано приложеним радовима, примарни и најдрагоценији допринос екокритике јесте указивање на начине на које уметничка књижевност формално и тематски одговара на појаве и промене у животној средини, као и да понуди свеже оквире за читање и тумачење како нових тако и већ познатих дела.

Највећи део теоријске екокритичке литературе објављује се на енглеском језику. Тим пре је значајно што су се аутори определили да радове приложе на српском, и на тај начин се ухвате укоштац и са проблемом терминологије. Превођење и прилагођавање књижевнотеоријских и културолошких термина намеће се као значајно питање будући да се ова захтевна и одговорна активност често обавља успутно. Код нас се, у досад објављеним чланцима и студијама из домена екокритике и екохуманистике, већ може пронаћи више варијанти српског превода појединих кључних термина, што уноси додатну конфузију у иначе недовољно систематизовано подручје. На проблем превођења терминологије скренута је пажња и у дискусији на округлом столу, те су аутори и у радовима предочили и образложили нека решења. Овај темат стога треба да послужи и као прилог развијању екокритичке терминологије на српском језику, односно као подстрек за будућа академска разматрања овог и сличних проблема.